ΒΗΜAgazino

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΕΛΛΗΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ ΤΟΥ ΜΙΤ ΜΕΤΑ ΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟ ROLF NEVANLINNA PRIZE

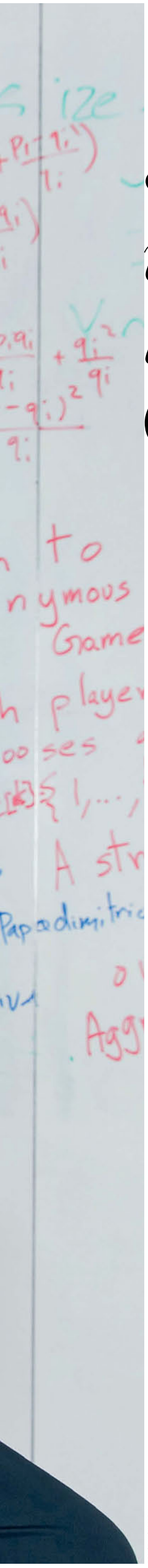
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

ΜΠΑΛΤΙΣ Ο ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ **Σ. 12**
ΑΡΩΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΗ ΠΟΛΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ **Σ. 22**
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ **Σ. 25**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

BRYCE VICKMARK

«Στο σκάκι οι μηχανές υπερβαίνουν την ικανότητα του ανθρώπου. Οχι όμως και στο πόκερ»

Ο διακεκριμένος έλληνας επιστήμονας έναν μήνα μετά τη βράβευσή του με το σημαντικό μαθηματικό βραβείο Rolf Nevanlinna μιλάει για τη ζωή του στις ΗΠΑ, τον μελλοντικό κόσμο που ανοίγεται μπροστά μας, αλλά και για τον άλυτο γρίφο της Ελλάδας.

ΑΠΟ ΤΗΝ **ΕΡΗ ΒΑΡΔΑΚΗ**

Βρισκόταν στο γραφείο του στο MIT κι εγώ στο σπίτι μου στην Ελλάδα. Μεσημέρι εκεί, βράδυ εδώ. Το Skype ωστόσο γεφυρώνει τις αποστάσεις. Ο 37χρονος Κωνσταντίνος Δασκαλάκης, καθηγητής του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Επιστήμης των Υπολογιστών του MIT, η ενσάρκωση της Ελλάδας της αριστείας και ταυτοχρόνως της εθνικής κατάρας του brain drain, προέβαλε μέσα από την οθόνη του υπολογιστή εξαιρετικά οικείος και χαλαρός, με τα ευγενικά χαρακτηριστικά του και τα επιμελώς ατημέλητα μαλλιά του, σε ένα ίσως έξυπνο κλείσιμο του ματιού στην εικόνα ενός σύγχρονου Αϊνστάιν. Τον περασμένο Αύγουστο τού απονεμήθηκε το Rolf Nevanlinna Prize, ένα από τα σημαντικότερα μαθηματικά βραβεία στον κόσμο. Και όμως, ο ίδιος δεν κάνει καμία προσπάθεια να πείσει ότι είναι ο πιο έξυπνος άνθρωπος μέσα στο δωμάτιο. «Ανήκω στη χορεία των ελλήνων επιστημόνων που αναζήτησαν την τύχη τους έξω. Απλώς η ιστορία μου έτυχε να γίνει λίγο πιο γνωστή» αναφέρει κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια της συζήτησής μας. Οσο όμως και να επιμένει, η δική του περίπτωση είναι ξεχωριστή.

Το αγόρι που απολάμβανε τις σπαζοκεφαλιές και τους γρίφους στους οποίους το εξέθετε ο μαθηματικός πατέρας του, και κάθε Σαββατοκύριακο παρακολουθούσε θεατρικές παραστάσεις και κινηματογράφο – γιατί ήταν έντονη και η επιρροή της φιλολόγου μητέρας του –, αποφοίτησε με βαθμό απολυτηρίου 20 από το Λύκειο και βρέθηκε στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του ΕΜΠ. Πέντε χρόνια αργότερα, με το πτυχίο του να αναγράφει τον βαθμό 9,98, βρέθηκε στις ΗΠΑ και στο Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ, εκεί που δεν υπάρχουν «καταλήψεις», «παλαιωμένα ακαδημαϊκά εγχειρίδια» και τα λοιπά κακώς κείμενα του ελληνικού πανεπιστημίου, όπως λέει. Κάτω από τον καλιφορνέζικο ήλιο, ανάμεσα σε διαλέξεις και εργασίες, αλλά και πάρτι και ξενύχτια – «είμαι της άποψης ότι η μονομέρεια σκοτώνει» αναφέρει ενθυμούμενος ένα ταξίδι που έκανε με τους συμφοιτητές του στην Κόστα Ρίκα τον πρώτο χρόνο των σπουδών του –, δούλευε ακούραστα εξελίσσοντας τη σύγχρονη μαθηματική σκέψη.

Στα 24 του χρόνια ήδη είχε περάσει στην Ιστορία. Με τη συνδρομή του καθηγητή του, Χρίστου Παπαδημητρίου, και του συνεργάτη του, Πολ Γκόλντμπεργκ, έλυσε τον γρίφο του Νας, αμφισβητώντας εν ολίγοις την καθολικότητα του περιβόητου «Nash equilibrium» (της ισορροπίας Νας), που για έξι δεκαετίες ήταν το κατεξοχήν εργαλείο πρόβλεψης του αποτελέσματος στρατηγικών συγκρούσεων στα Οικονομικά και για το οποίο ο αμερικανός μαθηματικός Τζον Νας κέρδισε το Νομπέλ Οικονομίας το 1994. Αραγε ως φοιτητής όταν παρακολούθησε την ταινία «Ενας υπέροχος άνθρωπος» με τον Ράσελ Κρόου, η οποία βασιζόταν στην τραγική ζωή του Νας και στην πάλη του ενάντια στη σχιζοφρένεια, φανταζόταν ότι μια μέρα θα ανέτρεπε τη θεωρία του;

Κύριε Δασκαλάκη, γιατί σας αρέσουν τόσο τα μαθηματικά;

«Γιατί κοιτώντας μαθηματικά προβλήματα νομίζω ότι τελικά αγγίζεις φιλοσοφικούς προβληματισμούς. Πριν από το Λύκειο αμφιταλαντευόμουν αν θα ακολουθήσω τον δρόμο των θετικών ή των ανθρωπιστικών σπουδών. Η μητέρα μου είναι φιλόλογος βλέπετε. Με γοήτευαν οι γλώσσες, οι διασυνδέσεις που έβλεπα μεταξύ τους. Τελικά με κέρδισαν τα μαθηματικά, τόσο για την εγγενή ομορφιά τους όσο και για την ανθρωπιστική τους πλευρά, για τη δική τους συνεισφορά στην ιστορία των ιδεών. Ως μικρό παιδί, οι ζωές των μαθηματικών μού φάνταζαν γοητευτικές και συνάμα μυστηριακές. Πολλές φορές τούς έβρισκα να ασχολούνται με πράγματα που φαινομενικά δεν είχαν και τόση σημασία. Για παράδειγμα, γιατί να ενδιαφέρεται κανείς να τετραγωνίσει τον κύκλο; Και ύστερα αντιλαμβάνεσαι πως ένα τέτοιο, εκ πρώτης όψεως ανούσιο πρόβλημα έχει τεράστιο βάθος. Για μένα τα μαθηματικά δεν ήταν μόνο "διασκεδάζουμε λύνοντας προβληματάκια", με ενδιέφεραν οι φιλοσοφικές προκλήσεις που έθεταν».

Από εσάς τους επιστήμονες ωστόσο περιμένουμε απαντήσεις. Αυτή τη στιγμή η έρευνά σας επικεντρώνεται στο πεδίο της τεχνητής νοημοσύνης. Θα ζούμε σε έναν διαφορετικό κόσμο σε 15 χρόνια;

«Νομίζω πως ναι και θα ήθελα να σας το αποδείξω με μια αναλογία. Ας κάνουμε ένα ταξίδι πίσω στον χρόνο πηγαίνοντας 15 χρόνια πριν από το σήμερα, δηλαδή στο 2003. Σκεφθείτε πώς ήταν η ζωή σας τότε. Ο κόσμος του Internet είχε περίπου μία δεκαετία ζωής, η Google έκανε τα πρώτα της βήματα, το MySpace είχε μόλις ιδρυθεί. Δεν υπήρχε ούτε Facebook, ούτε Uber, ούτε Airbnb, το online dating δεν ήταν τόσο διαδεδομένο, δεν υπήρχαν κρυπτονομίσματα. Σήμερα, 15 χρόνια μετά, το Internet βρίσκεται στην παλάμη μας μέσω του smartphone μας. Η επικοινωνία με τους άλλους ανθρώπους είναι πολύ άμεση και ένα τεράστιο κομμάτι της ανθρώπινης δραστηριότητας έχει μεταφερθεί στο Διαδίκτυο, είτε αυτό έχει να κάνει με τις αγορές προϊόντων, είτε με το πώς καλούμε ένα ταξί, είτε με το πώς κλείνουμε ένα δωμάτιο ξενοδοχείου, είτε ακόμα με το πώς ερωτευόμαστε. Αυτός ο έντονος ρυθμός ανάπτυξης θα συνεχιστεί και τα επόμενα 15 χρόνια δημιουργώντας ακόμα πιο βαθιές τομές, επηρεάζοντας την καθημερινότητά μας. Γιατί οι μηχανές σιγά-σιγά θα αποκτούν όλο και μεγαλύτερη νοημοσύνη, θα παίρνουν δικές τους αποφάσεις και πάνω σε αυτό το ζήτημα τίθενται τελικά πολλά ηθικά ζητήματα».

Οπως;

«Ας πάρουμε το παράδειγμα των αυτοοδηγούμενων αυτοκίνητων. Εστω ότι ένα τέτοιο όχημα συνειδητοποιεί ότι σε λίγα δευτερόλεπτα θα βρεθεί προ ατυχήματος και έχει μόνο δύο επιλογές: να πατήσει μια μητέρα που περνάει τη διάβαση με το παιδί της ή να την αποφύγει και να ρίξει το αυτοκίνητο σε μια κολόνα σκοτώνοντας τους επιβάτες του. Ο αλγόριθμος που οδηγεί το αυτοκίνητο καλείται να πάρει την απόφαση. Με ποια κριτήρια θα τον προγραμματίσουμε να τη λάβει;».

Και ποιος θα δώσει τη λύση σε αυτό, ο φιλόσοφος ή ο επιστήμονας;

«Τέτοιου τύπου κρίσιμες αποφάσεις που θα κληθούν να λαμβάνουν οι αλγόριθμοι του μέλλοντος αγγίζουν βαθιά και πολλές φορές μη επιλύσιμα νομικά και φιλοσοφικά ζητήματα. Πιστεύω λοιπόν ότι όλοι μας θα πρέπει να συμμετέχουμε στη συζήτηση για το πώς θα διαμορφωθεί η εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στη ζωή μας. Και φυσικά ο επιστήμονας πρέπει να είναι ενεργό

«Τερέζα» (1938). Πρόκειται για το ίδιο κορίτσι με αυτό στον πίνακα «Η Τερέζα ονειρεύεται», που προκάλεσε την αναστάτωση στο Metropilitan της Νέας Υόρκης τον περασμένο χρόνο και πυροδότησε ένα διαδικτυακό αίτημα για μια πιο διακριτική παρουσία της στο μουσείο. Η Τερέζα Μπλανσάρ ήταν κόρη ενός γείτονα του Μπαλτίς στο Παρίσι.

METROPOLITAN MUSEUM OF ART/ART RESOURCE/SCALA, FLORENCE

Ο ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΚΥΡΙΟΣ ΜΠΑΛΤΙΣ

Ενας από τους μεγαλύτερους ζωγράφους του 20ού αιώνα εξακολουθεί να είναι και ένας από τους πιο αμφιλεγόμενους.

IRVING PENN FOUNDATION

Ο ζωγράφος το 1948.

ΑΠΟ ΤΗ **ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ**

Τον έχουν λατρέψει με ζέση, τον έχουν απορρίψει μετά βδελυγμίας. Εκείνος μάλλον απολάμβανε την προσοχή, χτίζοντας σιγά-σιγά τον μύθο του και φροντίζοντας να συντηρεί το μυστήριο και το αίνιγμα γύρω από τις προθέσεις της τέχνης του. Ο Μπαλτίς (1908-2001) γνώριζε καλά τον τρόπο για να το καταφέρει: για αρχή, αρκούσε να αποτρέψει τη σύνδεση του έργου του με τη ζωή του. Αλλά ακόμη και η σιωπή μπορεί να εκφραστεί με τον πιο θορυβώδη τρόπο. Οταν, για παράδειγμα, η Tate Gallery διοργάνωνε την αναδρομική του το 1968 και έπρεπε να αναρτήσει μαζί με τα έργα και τα βιογραφικά του στοιχεία, εκείνος έστελνε τις εξής οδηγίες μέσα από ένα τηλεγράφημα: «Καμία βιογραφική λεπτομέρεια. Ξεκινήστε: “Ο Μπαλτίς είναι ένας ζωγράφος για τον οποίο δεν γνωρίζουμε τίποτα. Και τώρα ας δούμε τους πίνακες”. Χαιρετισμοί. Μπ.».

Οι πίνακες λοιπόν. Πάντα στον αντίποδα των τάσεων του μοντερνισμού, ένας διαρκής φόρος τιμής σε παλιές παραδόσεις της Ιστορίας της Τέχνης. Από τα διδάγματα της Αναγέννησης, του Πιέρο ντέλα Φραντσέσκα και του Μαζάτσιο έως τον ρεαλισμό του Κουρμπέ και τον μετα-ιμπρεσιονισμό του Σεζάν, το παρελθόν υπήρξε για τον Μπαλτίς μια επιμελής εμμονή που τελικά είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας εντελώς ξεχωριστής και απόλυτα προσωπικής αβανγκάρντ. Κυρίως επειδή δεν ήταν απολύτως αδιάφορη απέναντι στα μοντέρνα καλλιτεχνικά κινήματα όπως ο σουρεαλισμός με την ονειρική ατμόσφαιρά του ή η Νέα Αντικειμενικότητα με τον κυνισμό της. Οι αινιγματικές φιγούρες σε πίνακες όπως «Ο δρόμος» (1933), όπου ετερόκλητοι άνθρωποι συνυπάρχουν στην καρδιά του Παρισιού, κρατούν καλά κρυμμένα τα μυστικά τους και αφήνουν στον θεατή το φορτίο να κάνει τις συνδέσεις και να αναλάβει την ευθύνη της εικόνας που βλέπει. Δεν είναι τυχαίο ότι οι σπουδαιότεροι επίμονοι αναπαραστατικοί ζωγράφοι του 20ού αιώνα, όπως ο Λούσιεν Φρόιντ, ο Φράνσις Μπέικον ή ο Αλεξ Κατς, επηρεάστηκαν από τη γοητεία του έργου τού «καλλιτέχνη της αντίφασης και της δυσφορίας».

«Στους πίνακές του συναντιούνται αντιθετικοί πόλοι, καθώς μπερδεύονται με μοναδικό τρόπο το οικείο και το αλλόκοτο, το αληθινό και το ονειρικό, το ερωτικό και το ανυπόκριτο, το πραγματιστικό και το αινιγματικό» αναφέρει το Fondation Beyeler στο Ρίχεν της Βασιλείας, όπου φιλοξενείται αυτόν τον καιρό η έκθεση «Balthus» (έως την 1η Ιανουαρίου του 2019), μια αναδρομική και πρώτη εκτενής παρουσίαση του έργου του στη γερμανόφωνη Ελβετία, όπου ο πολωνικής καταγωγής γάλλος ζωγράφος πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του. Σε αυτήν παρουσιάζονται σαράντα έργα από όλες τις περιόδους της καριέρας του που εκτείνεται από τη δεκαετία του ’20 έως